

Helga Königsdorf**Potovanje pozimi**

Moški in ženska. Nič več. Vendar tudi nič manj. Moški in ženska v kupeju. V kupeju prvega razreda nekega brzovlaka. Moški in ženska, ki se nista še nikoli poprej srečala, ki ju razen tega poznega popoldneva v kupeju brzovlaka ne povezuje nič drugega. Vlak, ki vozi skozi sivo pokrajino. Nekega poznega zimskega popoldneva. Moški in ženska, ki ju nič ne povezuje, med katerima se ne bo nič zgodilo, ki se bosta ločila po tej vožnji skozi zimsko pokrajino. Po tej vožnji skozi neskončno ravnino, ki se razteguje, enolično, videti je, da nič ne bo zaznamovalo prevožene poti.

Ženska je bila prva tukaj. Sedi ob oknu, nogo je postavila na gretje, roke sklenila na koleno in gleda v smeri vožnje. Moški je nekoliko jezen. Ne vozi se rad s hrbtno obrnjen naprej. Ko vlak spelje, zmeraj začuti lahno omotico, lahno slabost. Vendar ta neugodnost ni dovolj močna, da bi ga ganila, da bi prizadela njegov smisel za simetrijo in da bi sédel zraven ženske. Plašč obesi levo ob oknu. Sedeži ob oknu mu niso povšeči, ker tam največkrat vleče. Svojo aktovko položi čisto na desno, se spusti na srednji sedež in stegne noge.

Tako torej sedita, moški in ženska v kupeju, med vožnjo, ki se bo kmalu končala, katere konec je gotov, brez česarkoli drugega, kar bi se tikalo obeh.

Moški – o tem ni dvoma – je na službenem potovanju. Na to ne daje sklepati le kupe prvega razreda, temveč tudi način, kako se giblje. Kako odpre kovček s ključavnico na številke, pri tem pa ženski s telesom zastira pogled. Kako položi papirje na sosednji sedež, navrh pa časopis. Čista rutinska dejanja. Vse mora imeti svoj red. Nima resnega namena brati. Morda kasneje. Trenutno so svetlobne razmere v kupeju za to neprimerne.

Razen rahle jeze na začetku se moški sprijazni z družbo, ki jo bo imel na poti. Predvsem, ker ni razloga, da bi se za žensko zanimal. To je ženska brez starosti, in to pomirja. Mlada ženska bi – toliko se že pozna – v njem nujno nekaj vzbudila. Nekaj sprožila. Nagon o uspehu. Ima svoje izkušnje. Vse to ve, vendar mu prav nič ne koristi. Moral bi igrati staro igro Adam, čeprav zanj že dolgo predstavlja prevelik napor in se

sam sebi zdi smešen. Kljub temu čuti to prisilo, spet in spet. Zadovoljen je tudi, da to ni stara ženska. Stare ženske so nagnjene k neugodnemu blebetanju. Še zameriti jim ne moreš. To je povezano z neustavljivo atrofijo sprednjega dela možganov. Počutiš se nadlegovanega, istočasno pa imaš slabo vest zaradi tega občutka. Moral bi gledati, kako s tresočimi rokami brska po svojih torbah. Nekaj bi padlo na tla, on bi to moral pobrati, mogoče bi moral vzeti kovček z mreže za prtljago, ga zopet položiti nazaj, pa zopet dol in tako naprej. Poleg tega pa vonj. Pogled na stare ženske zmeraj poveže z vonjem, z razpadanjem, z bližino pokopališč. Dobro je, da je ta ženska brez starosti, za katero se mu ni treba zanimati, s katero ga ne povezuje nič razen te kratke vožnje v kupeju, ki ni zadosten razlog, da bi jo nagovoril in njen obraz shranil v svojem spominu.

Gledata drug mimo drugega skozi okno v ravnino, prek katere se širi mrak, čeprav je večer še daleč. Ne povezuje ju nič razen tega pogleda na ravnino in kupe, v katerem je ženska že sedela, ko je vstopil moški in se pozanimal, ali so sedeži prosti. Odvečno vprašanje v tem praznem vlaku. Postavljeno samo zato, da bi se nekaj reklo. Nekaj, kar ostane neobvezno. Kar je primerno za to, da vse ostane pri neobveznosti. Kajti nič drugega se ne bo zgodilo med njima kot tale skupna vožnja in skupen pogled na to pokrajino, ki postaja vedno bolj siva.

Nič se ne ve o ženski. Samo, da sedi v smeri vožnje, da je bila prva v kupeju, to je moškega nekoliko zjezilo, ker se ne vozi rad s hrbtom, obrnjenim v smeri vožnje. Ampak to bo minilo, kot mineta tudi slabost, omotica. Zunaj pred oknom simfonija v sivem z različnimi toni. Nežno, pastelno. Z močnimi vzorci. Širjava polj, travnikov, neba, drevesa, mehka brezmejna sivina. Ne takšna, ki te dela potrtega. Prej pomirjujoča, ja, uspavajoča. Tej sivini se lahko prepustiš, kot da vse to nikdar ne bi imelo konca.

»Kot otrok,« je rekla ženska nenadoma, »kot otrok sem živela v ozki dolini. Obzorje je bilo čisto blizu. Brez napora bi ga lahko dosegla, to obzorje. Vendar tega nisem nikoli poskušala. Verjetno zato, ker sem bila otrok in se mi je ta mali svet zdel samoumeven.«

Moškega ne zanimata niti otroštvo te ženske niti ostalo, kar ima povedati. Poseže po časopisu, ki leži desno ob njem, ga nekaj časa drži pred obrazom, nato spusti roke, kajti v kupeju je pretemno. Tako zopet oba gledata ven v mimobežečo pokrajino in molčita. Končno ženska nadaljuje: »Prvič v ravnini. Kasneje. Veliko kasneje. Prvič to sonce. Rdeče. Zelo oddaljeno. Morala sem jokati in nisem vedela, zakaj.« To reče predse, kakor da bi govorila sama s seboj. Brez posebne pozornosti. Kakor da ne bi pričakovala odgovora.

Moški odloži časopis, kajti nesmiselno ga je še naprej držati v rokah. Mrak zapolni kupe. Moški torej odloži časopis, in zopet se mu zdi dobro, da ženska ni ne mlada ne stara, in tako od njega na noben način ničesar ne zahteva. Niti njenih govorov mu ni treba jemati na

znanje, česar – kot se zdi – tudi ne pričakuje. Ženska enostavno ni prisotna. Vsekakor manj prisotna, kot bi to bil kak moški. Z moškim bi verjetno moral govoriti o nogometu ali o dogajanju v svetu. Spomini na otroštvo in solze te ženske se ga ne tičejo, in ona se s tem očitno strinja, saj je verjetno govorila bolj sama s sabo. Zunaj je, kakor da bi se nebo počasi spuščalo na zemljo. Najprej v daljavi, potem pa polagoma vedno bliže. Ravnina izginja v blede sivo tančico. Ženska reče: »Kmalu bo sneg.«

Vse se zgošča. Vlak vozi skozi sivino, ki ga vedno bolj zagrinja, tako da bi se lahko zdelo, da na svetu ne obstaja nič drugega kot tale vlak. Le tu in tam švignejo mimo majhne hišice. Železniške postaje, katerih imen ni mogoče razpoznati, ker hitro spet izginejo v nič. Samo za trenutek, in to je absurdno, resnično samo za trenutek dobi vse nadih večnosti. Kakor da bi tale vlak lahko neskončno vozil naprej. In v nekem kupeju moški in ženska. Ženska, ki govori nepomembnosti. Na primer, da bo kmalu snežilo, to je opis stanja stvari in ne pomeni ničesar.

Oba gledata skozi okno, in ženska reče: »Prehitro gre. Vse leti mimo. Ničesar ne moremo prijeti. Prečkamo pokrajino, v njej ne pustimo nobenih sledov, in ona ne pusti nobenih sledov v nas.«

Glas ženske je monoton. Ni treba pozorno poslušati. In spet ni nujno odgovarjati.

Čez nekaj časa prične snežiti. Najprej posamezne snežinke, potem gost, bel vrtinec. Kasneje vlak upočasni vožnjo. Zavore cvilijo. Moški odpre okno. Potisne glavo skozenj. Pogleda v smeri vožnje. Pogleda nazaj. Vendar ne more ničesar razpoznati. Nobene hiše, nobenega signala. Samo ta beli metež. Zopet zapre okno, si potegne mokre snežinke z las in sede nazaj na svoj sedež.

»Ni samo hitrost,« reče ženska, »čeprav nam služi kot pretveza. V resnici se ničesar ne bojimo bolj kot postankov. Ustaviti se. Po sili. Zaradi zoprnih okoliščin. Potem bi morali dojeti, da smo že prej vedeli.«

Moški meni, da bo vlak imel zamudo. Nobenega prepoznavnega razloga ni za ta postanek na prosti progi. Ko je enkrat prišel iz načrtovanega ritma, se bodo zamude samo še seštevale. Signali za ustavljanje. Čakanje. Sneg. Zasnežene kretnice. Misli na svoj program za ta večer in začenja prečrtavati neke stvari. »Kaj je resnično?« nadaljuje ženska. »Resnična sta za nas ženska in moški, ki gledata skozi okno nekega kupeja in ne vidita nič drugega kot ta bel metež. Ne, kar je zadaj. Toda zadaj vendar nekaj mora biti. In to ju povezuje, moškega in žensko,« pravi ženska, »da si nič ne predstavljata. Ne širine, kakršna se razprostrira za snežnim vrtincem. Širino, kot si jo predstavljajo ljudje, ki živijo v dolini, v kateri je obzorje čisto blizu. Ko ti ljudje pridejo v ravnino, se lahko zgodi, da morajo jokati. Pridobili so resničnost, toda to ima svojo ceno. Seveda ne vedo, zakaj jočejo, ko so prvič v dolini in vidijo zahajati sonce.«

Moški zopet pogleda na uro. Želel bi si, da bi mimo prišel kdo od osebja na vlaku in povedal, kaj se dogaja. Toda nihče ne pride, in vse je tiho.

»Naša resničnost,« reče ženska, »je ta kupe in seveda cilj. Vsak ima svojega. Tudi ta cilj ima neko mero resničnosti. Približno ga poznamo, ne pričakujemo ničesar posebnega. Natančno vemo. Bolujemo za mukotrpno izgubo utopije.«

Sedaj moški prvič pogleda žensko, pri čemer ne more odkriti ničesar vpadljivega, nepričakovanega. Nenadoma se mu zazdi pomirja-joče, da je bila v kupeju pred njim. V nasprotnem primeru bi ji morda podtaknil kakršnekoli nagibe.

Moški misli praktično. Ne ve natančno, kako dolgo v teh vlakih lahko deluje gretje, če stojijo na prosti progi. Zapre zračnik.

»Kakšno pomanjkanje domišljije. V času in prostoru,« reče ženska. »Poznamo cilj. Vsaj mislimo, da ga poznamo. Zoprne okoliščine nas lahko zadržijo, seveda. Ampak cilj ostane isti. Lahko bi izstopili iz vlaka in pogledali, kaj je za snegom. Vendar to že vemo in nimamo nobenih iluzij. Tu je samo ta ravnina. Ta neskončna, široka, siva ravnina.«

Sunkovito se vlak spet premakne. Moški zaskrbljeno prisluhne ropotanju, ki čez nekaj časa utihne. Vlak pelje naprej skozi sneg. Z zmanjšano hitrostjo, kot se zdi moškemu. Zaskrbljeno misli na preobremenjeno progovno mrežo. Svoje načrte za zvečer je že davno črtal. Spomni se poročil o zametenih vlakih. Z zaskrbljenim pogledom poišče svoj topli plašč, ki visi ob oknu. Opazi ženskin nekoliko oguljeni plašček. Jezen zaradi tolikšne lahkomišelnosti v tem letnem času. Človek vendar nikoli ne ve. In sedaj ga moti, da tu sedi ženska, ki bi v primeru nevarnosti imela pravico do njegove zaščite. To se mu zdi nepravilno. V mislih že vidi, kako pričakuje, da ji bo okrog ramen ogrnil svoj topli plašč. In pri tej predstavi občuti nekaj podobnega kot sovraštvo. Sklene, da se v nič ne bo zapletal. Ni on kriv, če nekdo na zimski dan odide na potovanje v tankem plašču. To ni njegov problem. Res ne. Tudi če gre za žensko.

Vlak zopet zavira. Stoji. Se spet premakne. V kupeju je postalo občutno hladneje. Vlak pelje, vendar, kot se zdi moškemu, ne s potrebno hitrostjo. To se mu po eni strani zdi pomirja-joče, če upošteva zmotljivo naravo vlakovnega osebja. Po drugi strani pa se verjetnost, da bodo običali v snegu, poveča.

Zunaj se pričinja temniti. V kupeju ne gori nobena luč. Nekdo mu je nekoč govoril o snežnih zametih. O oskrbi v sili. O prenočevanju v vaških klubih. Za vsak primer se poskuša pripraviti na to. Bolje je, če si na vse pripravljen. Tudi na prekinjene telefonske zveze. Na odreza-nost od sveta. Načrte, ki jih je delal za zvečer in ki so nekoč – sedaj se mu zdi, kakor da je tega že dolgo – bili zanj pomembni, je že davno opustil. Tudi cilj, o katerem je govorila ženska, se mu sedaj ne zdi več tako jasen. V tem trenutku je pomemben samo sneg, vlak, ženska in

kupe. Nenadoma se mu pred oči prikrade predstava, da vlaka sploh ni, tudi ne voza, samo tale kupe je in ženska, s katero ga nič ne povezuje in katere obraza si ne more zapomniti. Zakaj pravzaprav nikogar ni mimo. Kakega drugega potnika recimo. Ali koga od vlakovnega osebja, ki bi lahko dal kakšne informacije. Ne more mimo tega, da se mu to sedaj ne bi zdelo čudno. On je človek dejanj. Postane mu jasno, da se je spravil v popolnoma neugodno situacijo. Sedi v nekem kupeju, posluša dvomljive govore neke ženske, ne da bi vedel, kaj se dogaja zunaj. Končno, in to v zadnjem trenutku, se odloči. Papirje in časopis pospravi v aktovko, naravna številke na ključavnici, položi torbo na sedež desno ob sebi, se dvigne, odpre premična vrata in gre ven. Vlak ima sedaj normalno potovalno hitrost. Snežinke kakor beli trakovi smukajo mimo okna. Mogoče bo nadoknadil zamudo, razmišlja moški in odide po hodniku, in iz kupeja ga ni več moč videti.

Nenadoma močan sunek. Neprijetno cviljenje kovine ob kovino. Moški se spotakne naprej, komajda se še ujame. Kolesa so se verjetno zablokirala. Vlak stoji, vendar samo za kratek čas. Potem se zopet premakne in ponovno pridobi pri hitrosti. Moškemu se zdi, da sedaj razpozna okolico. Če bo vlak nadaljeval s to hitrostjo, ocenjuje, se lahko zgodi, da bo zamuda neznatna. Ne razume več svojega stopnjevanega nemira in se vrne nazaj v kupe.

Ko odpre premična vrata, vidi, da je ženska izginila. Sedež, na katerem je sedela, je prazen. Plašča ni. Njene torbice ni več. Ničesar ni pustila za sabo. Morala je izstopiti pri zadnjem kratkem postanku. Moški z nezaupljivim pogledom preveri zasilno zavoro, toda tukaj ni nič narobe. Plomba je nepoškodovana.

Ženska je izstopila. Kar tako. Moški ni bil pozoren na to, ali je tam bila kakšna postaja. Vendar, če prav pomisli, v tem okolišu tudi ni nobene pričakovati. Poleg tega sunkoviti postanek tudi ni ustrezal dovozu na postajo. Potemtakem naj bi torej izstopila na prosti prog. Morda zato, da bi sledila svojim čudnim predstavam. Da bi poiskala tisto nekaj za snegom. Vidi jo, v tankem plašču in v nezadostni obutvi, kako odločno stopa skozi sneg. Skomigne z rameni in sede na svoj stari sedež.

Nenadoma podvomi, ali je ta ženska resnično obstajala. Morda je eksistirala zgolj v njegovi domišljiji. Slišal je za takšne primere. Bolj ko razglablja o tem, bolj se mu zdi verjetno, da tam nikdar ni sedela nobena ženska. In naj se še tako trudi, ne more se spomniti nobenega obraza. Tudi njegova izbira sedeža s hrbtom proti smeri vožnje se mu sedaj ne zdi več noben argument za njen obstoj. Saj pozimi zaradi lahkega pihanja, ki ga je ponavadi zaznati na nasproti ležečih sedežih, rad zamenja stran kupeja. Nič ne priča več o prisotnosti kakšne ženske. Niti ne zamuda. Vlak bo točen.

Vendar nekaj je ostalo. Predstava. Predstava, ki sega prek tega kupeja, tega voza, tega vlaka, snega. Predstava o neki ženski, ki je

zapustila vlak pri postanku na prosti progi. Predstava o ženski, ki sključena naprej korači skozi sneg, da bi poiskala nekaj za snegom. In ta brezoblična ženska dosega zanj večjo mero resničnosti kot kupe in vlak, ki je zopet v času in bo prispel točno. Večjo mero resničnosti kot osamljenost, ki ga nenadoma obda.

Prevedla Rosanda Volk

Helga Königsdorf, rojena leta 1939, živi v Vzhodnem Berlinu. Objavljena zgodba je iz njene zadnje knjige *Die geschlossenen Türen am Abend. Erzählungen*, izšle pri založbi Luchterhand, Frankfurt/Main 1989.